

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KARİKATÜR KULLANIMININ ERİŞİYE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Erol KOÇOĞLU

Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, erolakademi@gmail.com

Received: 07.03.2016

Accepted: 19.06.2016

ÖZ

Görsellerin insan hayatında etkisinin artmasıyla görsel okuryazarlık, eğitim-öğretim ortamlarında kazandırılması gereken en önemli becerilerden biri olarak kabul edilmiştir. Görsellerin eğitim-öğretim ortamına sağladığı birçok katkı vardır. Bunların en önemlileri ön bilgileri harekete geçirme, bilgileri bütünleştirme; anlamayı, zihinde yapılandırmayı ve öğrenilenin hatırlanmasını kolaylaştırma gibi katkılardır. Bu nedenle, görsel okuma ve görsel, sunu yapılandırmacı yaklaşımın da etkisiyle, 'Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yerini almıştır. Özellikle karikatür gibi mizaha dayalı görseller, akademik başarının yanında tutumu da olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu durum; dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerileriyle Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanının karikatür gibi görsellerle desteklenmesini gerekli kılmaktadır. Çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanılmasının akademik başarıya, derse karşı tutuma ve öğrenilenin kalıcılığına etkisi incelenmektedir. Yapılan çalışmada da Sosyal Bilgiler derslerinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına olan etkileri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karikatür, sosyal bilgiler öğretimi, ölçme ve değerlendirme.

SOCIAL STUDIES LESSONS ACCORDING TO CRITERIA EVALUATION OF THE USE OF CARTOON

ABSTRACT

Visual literacy has been considered as one of most important skills that are expected to bring in educational environments due to visuals' increasing effect on daily life. There are various contributions of visuals to educational environments. The important examples of those contributions are activating knowledge, integrating knowledge, facilitating understanding, constructing in the mind, and facilitating remembering what is learnt. For this reason, visual reading and visual presenting was integrated in Social Sciences Course Program beside the effect of constructivist approach. Visuals based on humor, especially cartoons, may positively affect attitude as well as academic achievement. Therefore, social sciences learning areas should be supported with visuals like cartoons for the skills of listening/watching, speaking, reading, and writing. In this study, it was investigated that how using cartoons in social sciences course affect academic achievement, attitude towards course itself, and permanence of what is learnt. For this reason, an experimental study including pre-test, post-test, and experimental and control groups was done.

Keywords: Social science education, cartoon, measurement and assessment.

¹ Bu çalışma 2013 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora tezi olarak kabul edilen "6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişiyeye göre değerlendirilmesi" isimli tez çalışmasından alınmıştır.

1. GİRİŞ

Dilimize Fransızcadan geçen, görsel bir iletişim sanatı olan ve grafik anlatımları içeren (Aşıcıoğlu, 2001) karikatür; “saldırmak” anlamına gelen, İtalyanca “caricare” (karikare) kelimesinden gelmektedir (Avşar, 1991). Kelime manası; anlam yüklemek, hücum etmek olarak ifade edilmektedir. Bir kişinin ya da bir olayın gülünç ve çarpıcı yanını yakalayıp öne çıkartarak, abartılmış çizgilerle gülmeceye dönüştürme sanatıdır. Kişileri konu alan karikatürlere portre karikatürü denir. Olayları konu alanlara ise konulu karikatür denir. Portre karikatürleri yüzün göze çarpan, dikkati çeken yanlarını abartan çizimlerdir (Temel Britannica, 1998’den akt. Avşar, 2007).

Karikatür, bir mizah türüdür. Karikatürün tanımları, tarih içerisinde gösterdiği gelişmelerden dolayı değişmelere uğramıştır. Önceleri sadece insanların abartılmış portreleri olarak tanımlanırken, günümüzde çok farklı anlamlar taşımaya başladı. Konusunu insan ve insanın etrafında meydana gelen olaylardan alan karikatürün, gösterdiği ve göstereceği gelişme dolayısıyla kesin bir tanımının yapılamayacağı söylenir (Hünerli, 1993). Farklı tanımlamaları ve farklı uygulama alanları olan karikatür temel olarak üç ana unsurdan oluşur. Bunlar:

Sanat unsuru: Karikatür, güzel sanatların bir dalıdır. Diğer branşlardan farklı olarak karikatür, bir nesneyi komik biçimde çizme yoluyla mizah üretir. Karikatürist çizimde komiklik için abartma, çarpıtma, deformasyon gibi bazı teknikler kullanır.

Fikir unsuru: Fikir, konuyu tanımlayan karikatürün ruhu olarak ve seyircilere mesajı gönderen olarak nitelendirilebilir. Fikir unsuru olmayan karikatür aramak, bir hayaldir. Karikatür ortaya çıkınca, seyirciler için komik bir mesajı vardır. Karikatür tercüme olmadan fikirleri yayan bir sanattır. İnsanlar kültür bilgilerini diğerleriyle paylaştığında, ifadesi evrenseldir.

Mizah unsuru: Mizah, karikatürlerin var olma nedenidir. Mizah olmaksızın, bir resim karikatür değildir. Mizahın karikatürdeki işlevi, her şeyden önce eleştirinin tanıtılması ve eleştiriden kaynaklanan karikatürün ilkesel mesajı ve tavsiyesinin verilmesidir (Uslu, 2005).

Karikatürün yukarıda verilen unsurlarıyla birlikte eğitimde öğrenme öğretme sürecinde kullanılması öğrenme ortamında çok boyutlu anlamlandırmayı, somutlaştırmayı ve kavrayıp anlamlandırmaya katkı sağlayabilir. Günümüzde değişen yaşam şartlarına dayalı olarak eğitimde yaşanan değişiklikler sonucunda öğrenme, ezbercilikten ziyade anlamlılık ilkesini temel almıştır. Eğitimle ilgili olsun ya da olmasın, görüş bildiren herkesin birleştiği bir nokta “ezbersiz eğitim”dir. Eğitimin gelişmesinde, “ezbersiz eğitimin” bir basamağı olan “karikatür” ile “eğitim”, bu sürecin başlatılmasında bir basamak olabilir (Efe, 2005).Türkiye’de ve dünyada öğrenme kuramları üzerine pek çok çalışma yapılmıştır ve çalışmalar sonsuza kadar sürdürülecektir. Özellikle yeni teknolojilerin paralelinde yeni araç-gereçlerin ortaya çıkması, öğretim kuramlarının geliştirilmesi çabası bu konuyu sürekli gündemde tutmaktadır (Özer, 1994). Gündemde kalan bu konuların temel işlevi öğrenme öğretme sürecini zenginleştirmeleridir. Öğrenme ortamını zenginleştiren öğelerden biri olan karikatürler, sınıf tartışmalarını başlatmaya, çok disiplinli dersleri desteklemeye, düz anlatıma dayalı dersleri görselleştirmeye, yüksek düzeydeki soruları desteklemeye ve özgün değerlendirmeye bir temel sağlamaya oldukça uygundur

(Heitzmann,1998'den akt. Seçgin, Yalvaç ve Çetin, 2010). Dolayısıyla derslerde karikatür kullanımı ile öğrenme artabilir. Özellikle sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, fen ve teknoloji eğitimi gibi derslerde, karikatür iyi bir araç olarak değerlendirilme potansiyelini taşımaktadır. Günümüzde araştırmacılar öğretmenlere öğrenmenin kalıcılığını sağlamak amacıyla karikatürleri derslerinde kullanmalarını önermektedir. Karikatür sanatının eğitim sürecinde önemli bir yere sahip olduğunu gösteren, bir öğrenme aracı olarak kullanılmasını destekleyen birçok araştırma mevcuttur (Özalp 2006; Kılınç, 2008; Rule, Sallis, ve Donaldson 2008; İnel ve diğerleri 2009; Köseoğlu, 2009; Özşahin 2009; Aksoy, Karatekin, Kuş ve Sönmez, 2010; Akkaya , 2011 ; Koçoğlu, 2013).

Karikatürler; sınıf tartışmalarını başlatmaya, çok disiplinli dersleri desteklemeye, düz anlatımlı dersleri görselleştirmeye, yüksek düzeydeki soruları desteklemeye ve özgün değerlendirmeye bir temel sağlamaya oldukça uygundur (Heitzmann, 1998). Karikatürlerin sahip olduğu bu eğitimsel değerler, Sosyal Bilgiler dersinde çok daha önem kazanmaktadır. Sınıf tartışması, Sosyal Bilgiler dersinin etkili bir şekilde öğretiminin temel yöntemlerinden birisidir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği, çözülmeyi bekleyen pek çok problem, tartışmalı konu ve güncel meselelerle doludur. Karikatürler bu konulara bir çıkış noktası oluşturarak tartışmaların başlatılmasını sağlayabilir (Altun, 2009). Karikatürler daha ilk bakışta o dönemin sosyal ve politik yaşamının görüntüsünü, günümüzde canlandırır. Basılı kaynaklarda yer alan karikatürleri incelemeye başladığımızda, bu görüntü birçok ayrıntı kazanarak daha da zenginleşir (Heinzelmann, 2004). Karikatürlerin özellikle Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli yapısına hitap eden nadir materyallerden biri olması, Sosyal Bilgiler dersindeki kıymetini arttırmaktadır. Karikatürlerden faydalanarak tarihi bir olayın yorumlanması, güncel bir sorunun analizi ya da herhangi bir konuyla ilgili kavram yanlışlarının giderilmesi sağlanabilir. Karikatürler, sosyal Bilgiler dersleri için de vazgeçilmez öğretim materyalleri olduğu söylenebilir. Bu materyalleri pek çok farklı teknik ile sınıf ortamına taşıyabilirsiniz. Dersin başında öğrencilerinizin dikkatini çekmek, gergin bir sınıf atmosferini yumuşatmak, sınav öncesi kaygıları azaltmak, zor konuları anlaşılır kılmak, sınıf tartışmalarını başlatmak, konunun değerlendirilmesi için bir çıkış noktası oluşturmak ve daha pek çok farklı amaçla sınıfınızda karikatürlere başvurabilirsiniz (Oruç, 2006; Koçoğlu, 2013).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişiyeye göre değerlendirmesini yapmak amacıyla yapılmış olup, evren ve örneklem grubunu oluşturan ilköğretim (ilkokul, ortaokul) 6.sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada karikatürün sosyal bilgiler dersinde kullanımının etkililiği belirlemek amacıyla sosyal bilgiler dersi başarı ve tutum ölçekleri kullanılmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Deseni

Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak ön test- son test kontrol gruplarının oluşturulduğu deneysel desen kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu modelde,

gruplar yansız atama ile oluşturulmuş biri deney, diğeri kontrol grubu olmak üzere iki grup bulunur. Her iki grupta da deneysel işlem den önce ve sonra ölçmeler yapılmıştır. Araştırmada, deney grubuna 8 hafta boyunca karikatür destekli öğretim, kontrol grubuna ise mevcut öğretim programı uygulanmıştır. Her iki grubun öğretmeni aynı kişidir. Bu bağlamda araştırmanın kontrol grubunda öğretim programının yürütülmesi sürecinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Uygulamanın öncesinde ve sonrasında “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” deney ve kontrol grubuna uygulanmış olup uygulama bittikten 4 hafta sonra da kalıcılık testi uygulanmıştır. Bu araştırmada gruplar doğal olarak deney ve kontrol grubuna atanmışlardır. Her iki gruba da ön test aynı anda verilmiştir. Sonra deney grubunda denel işlem kullanılmış olup; kontrol grubunda herhangi bir denel işlem yapılmamıştır. Kaptan’a (1991) göre bu tür desenlerde en çok dikkat edilmesi gereken durumlar kontrol grubunda, deney grubunda kullanılan bağımsız değişkenin/lerin, etkinliklerin, yöntemin kullanılmaması ve bu durumun kesinlikle kontrol edilmesi gerekliliğidir. Eğer bu yapılmazsa araştırma desenin koşulları yerine getirilmemiş olur. Bu nedenle araştırmada her iki gruba da aynı test, aynı anda son test olarak verilmiştir. Böylece, her iki grubun ön test ve son test farkları, yani erişileri bulunmuştur.

2.2.Araştırmanın Evreni

Nitel araştırma, araştırmada evren, örneklem gibi kavramları kullanarak bulgularını genelleme gibi bir eğilim içerisindedir. Nitel araştırmada böyle bir durum söz konusu olmayıp, genelleme yerine gerçeğe ulaşma hedeflenmektedir (Ekiz, 2004). Bu çalışmanın evrenini, 2011-2012 öğretim yılında Diyarbakır il merkezinde Sur merkez ilçesindeki ilköğretim okullarındaki altıncı sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

2.3.Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın nicel boyutunda örneklem olarak, Diyarbakır ili Sur ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunun 6. sınıf öğrencilerinden 150’si araştırmaya katılmıştır. Bu öğrencilerden 75’i deney 75’i de kontrol grubuna dâhil edilmişlerdir. 2011-2012 eğitim öğretim yılının güz döneminde gerçekleştirilen çalışmada, 4 tane ilköğretim 6. sınıfı bulunmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak öğrencilerin başarı düzeylerini ve öğrenilenin kalıcılığını ölçmek için Oruç (2006) tarafından geliştirilen Yapı Bilgisi Başarı Testi, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarını ölçmek için Demir ve Akengin (2010) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama araçlarının uygulanması sonucu elde edilen veri setinin analizinde, frekans tabloları, çubuk grafikler, betimleyici istatistikler, güvenilirlik analizi, Anova, bağımlı ve bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Başarı testine öğrencilerin yazdıkları cevaplar, araştırmacı ve bir Sosyal Bilgiler eğitimi uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Kategorik ölçümler sayı ve yüzde olarak, sürekli ölçümlerse ortalama ve standart sapma (gerekli yerlerde ortanca ve minimum -

maksimum) olarak özetlenip, başarı testinden elde edilen verilere SPSS 17.0 paket programı kullanılarak aşağıdaki istatistik işlemler uygulanmıştır:

- ✓ Tanımlayıcı istatistiksel metotların (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) yanı sıra, niteliksel verilerin karşılaştırılmasında Pearson Ki-Kare testi kullanılmıştır.
- ✓ Deney ve kontrol grubunda normal dağılım gösteren parametrelerin gruplar arası karşılaştırılmasında bağımsız gruplar (Independent Samples) t testi kullanılmıştır.
- ✓ Ön test, son test ve kalıcılık testi parametrelerinin gruplar arası karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey izleme testi kullanılmıştır.
- ✓ Parametrelerin grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalarında iki yönlü varyans analizi (Two Way Anova) kullanılmıştır.

Başarı testinden elde edilen sonuçlar %85 güven aralığında, anlamlılık .05 düzeyinde değerlendirilmiştir. Tutum ölçeğinin deney ve kontrol grubu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla homojen dağılım gösteren deney ve kontrol grubu için t-testi uygulanmıştır.

2.6. Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

Karikatür destekli öğretimle erişiyeye göre değerlendirme yapabilmek amacıyla Oruç (2006) tarafından geliştirilen 10 maddelik başarı testi kullanılmıştır. Geliştirilen bu başarı testi ön test olarak uygulanmadan önce, Oruç (2006) tarafından 80 kişilik bir öğrenci grubuna pilot olarak uygulanmıştır. Uygulama sonuçlarından elde edilen cevaplar "ITEMAN²" programı ile bilgisayarda madde analizine tabi tutulmuştur. Madde analizleri sonucu madde gücü p: 0.40 ile 0.60 ve ayırıcılık gücü katsayısı 0.30'un üzerinde olan maddeler olduğu gibi standart başarı testine alınmıştır. Bu çalışma esnasında yapılan analizler sonucunda Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı 0.85, testin ortalama gücü 0.52, testin ortalama ayırt edicilik değeri 0.47 çıkmıştır (Tablo 2.1). Bu sonuçlar, Oruç (2006)'un çalışmasında bulunduğu değerlerle paralellik göstermiştir. Bu şekilde madde gücü orta düzeyde ve ayırıcılık gücü yüksek toplam 10 maddeden oluşan standart bir başarı testi elde edilmiştir.

Tablo 2.1. Yapı Bilgisi Başarı Testinin Madde Analizleri

Madde No	Madde Güçlük Değeri	Madde Ayırt edicilik Değeri
1	.47	.43
2	.53	.50
3	.49	.51
4	.55	.45
5	.44	.56
6	.59	.35
7	.49	.43
8	.60	.51
9	.54	.44
10	.50	.47

² ITEMAN – Klasik Madde Analizi: ITEMAN, konvansiyonel analiz istatistiklerini hesaplamak için –RASCAL ve XCALIBRE tarafından kullanılan aynı formattaki – optik işaret okuyucular (tarayıcılar) ya da manüel veri girişi ile üretilen test madde yanıtlarının veri dosyalarını (ASCII formatı) analiz eder. ITEMAN, anket (örneğin, Likert tipi puanlama ölçeği gibi) verilerinin yanı sıra çok seçenekli ve doğru/yanlış test verilerini puanlamak ve analiz etmek için kullanılabilir. ITEMAN, 10 ölçeğe (alt testler) bir testin analizini yapabilir ve toplam puanların (sayı-doğru / yanlış) ortalama, değişken, standart sapma, ek ve kürtosisini, minimum ve maksimum puanı ve orta puanı hesaplar. KR-20 (alfa) güvenilirlik tahmininin ve her bir alt-test ölçeği için ölçümün standart hatasının yanı sıra bir puan frekans dağılımı sağlamaktadır (Başokçu, 2012).

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla, Demir ve Akengin (2010) tarafından geliştirilen 26 sorudan oluşan Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, beşli Likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekte Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak 11 olumlu 15 olumsuz önerme yer almaktadır. Güvenirlik ve geçerliliği önceden ilgili araştırmacı tarafından yapılmış olmasına rağmen, bu araştırmada tutum ölçeğine ilişkin pilot bir uygulamada araştırmacı tarafından 80 öğrenci ile yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirliği 0,95 hesaplanmıştır.

3.BULGULAR

3.1. Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 3.1.Deney ve Kontrol Grubuna Yönelik Bulgular

Demografik Özellikler	Deney Grubu		Kontrol Grubu		χ^2	P	
	n	%	n	%			
Cinsiyet	Kız	39	52.0	37	49.3	0.107	0.435
	Erkek	36	48.0	38	50.7		
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Karne Notu	2	3	4.0	2	2.7	0.218	0.975
	3	10	13.3	10	13.3		
	4	28	37.3	29	38.7		
	5	34	45.3	34	45.3		
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	8	10.7	7	9.3	6.582	0.254
	İlkokul	26	34.7	15	20.0		
	Ortaokul	15	20.0	24	32.0		
	Lise	10	13.3	7	9.3		
	Lisans	14	18.7	19	25.3		
	Lisansüstü	2	2.7	3	4.0		
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	24	32.0	23	30.7	5.307	0.380
	İlkokul	17	22.7	22	29.3		
	Ortaokul	6	8.0	11	14.7		
	Lise	14	18.7	9	12.0		
	Lisans	14	18.7	9	12.0		
	Lisansüstü	-	-	1	1.3		
Anasınınına Gitme Durumu	Evet	33	56.0	42	44.0	2.160	0.096
	Hayır	42	44.0	33	56.0		
Kitap Okuma Sıklığı	Her gün	27	36.0	41	54.7	6.401	0.094
	Haftada Bir	37	49.3	28	37.3		
	Ayda Bir	8	10.7	3	4.0		
	Hiç	3	4.0	3	4.0		
Aile Gelir Düzeyi	0-499 "	13	17.3	15	20.0	5.386	0.250
	500-999 "	21	28.0	11	14.7		
	1.000 – 1.499 "	9	12.0	15	20.0		
	1.500 – 1.999 "	18	24.0	16	21.2		
	2.000 " ve Üstü	14	18.7	18	24.0		

Deney ve kontrol grubundaki öğrenciler arasında cinsiyet ($\chi^2=.11$ $p>.05$), 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi karne notu ($\chi^2=.22$, $p>.05$), baba eğitim durumu ($\chi^2=6.58$, $p>.05$), anne eğitim durumu ($\chi^2=5.31$, $p>.05$), anasının gitme durumu ($\chi^2=2.16$, $p>.05$), kitap okuma sıklığı ($\chi^2=6.40$, $p>.05$) ve aile gelirleri ($\chi^2=5.38$, $p>.05$) açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Tablo3.1). Buna göre, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin dengeli bir dağılım gösterdiği ve grupların homojen dağıldıkları söylenebilir.

3.2.Deney ve Kontrol Grubunun Yapı Bilgisi Başarı Testine İlişkin Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına İlişkin Bulgular

“Deney grubu ile kontrol grubunun ön test başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.” denencesinin test edilmesinde bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Deneysel işleme başlamadan önce çalışma gruplarına Yapı Bilgisi Başarı Testi ön test olarak uygulanmış ve aralarındaki farkın anlamlılığı t testiyle değerlendirilerek sonuçlar Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Deney ve Kontrol Grubunun Ön Test Başarı Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

	<i>Grup</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss.</i>	<i>Sd.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Başarı ön test	Kontrol	75	3.35	1.16	148	-1.66	0.100
	Deney	75	3.64	1.01			

Tablo 3.2’ye bakıldığında, deney grubundaki öğrencilerin ön test başarı puan ortalaması 3.64, kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puan ortalaması ise 3.35 olarak bulunmuştur. Yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda deney ve kontrol grupları arasında başarı ön test puanları bakımından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). Tablo 3.2’de yer alan verilere dayalı olarak, deney ve kontrol grubu arasında başarı bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Anlamlı bir farkın olmaması, grupların başarı seviyeleri bakımından homojen olduğunun en önemli göstergesidir. Yapılacak olan herhangi deneysel bir çalışmada anlamlı sonuçların elde edilmesinde uygulanacak olan ön başarı testinde elde edilecek verilerin deney ve kontrol gruplarında benzer olması önemli bir etkidir.

“Deney grubu ile kontrol grubunun son test başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.” denencesinin test edilmesinde bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Yapılan analizlere göre elde edilen veriler Tablo 3.3’ te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Deney ve Kontrol Grubunun Son Test Başarı Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

	<i>Grup</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss.</i>	<i>Sd.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Başarı son test	Kontrol	75	5.32	1.50	148	-13.12	0.000*
	Deney	75	8.15	1.11			

*($p<.05$)

Tablo 3.3 incelendiğinde, karikatür destekli eğitim-öğretim yapıldıktan sonra uygulanan son testte, deney grubunun puan ortalaması 8.15, kontrol grubununki ise 5.32 olarak tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubu

öğrencilerinin son test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına t testi ile bakılmış ($t=-13.12$; $p<.05$) ve deney grubu lehine anlamlı farkın olduğu bulunmuştur. Bu durum, ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, karikatür destekli öğretimin öğrencilerin yapı bilgisi başarısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

“Deney grubu ile kontrol grubunun kalıcılık testi başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.” denencesinin test edilmesinde bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Yapılan analizlere göre elde edilen veriler Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.4. Deney ve Kontrol Grubunun Kalıcılık Testi Başarı Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

	<i>Grup</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss.</i>	<i>Sd.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Kalıcılık testi	Kontrol	75	4.92	1.06	148	-15.63	0,000*
	Deney	75	7.33	0.81			

*($p<.05$)

Tablo 3.4 incelendiğinde, karikatür destekli eğitim-öğretim uygulandıktan altı hafta sonra uygulanan kalıcılık testinde, deney grubunun puan ortalaması 7.33, kontrol grubunki ise 4.92 olarak tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına t testi ile bakılmış ($t=-15.63$; $p<.05$) ve deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum, karikatür destekli Sosyal Bilgiler dersi öğretiminin öğrenilenin kalıcılığı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, hem son testte hem de kalıcılık testinde deney grubunun kontrol grubundan daha yüksek puan alması, deney grubuna uygulanan karikatür destekli öğretme sürecinde sınıfta bilgileri zihinde yapılandırması, bütünleştirmesi ve öğrenilenin tekrarlanmasını kolaylaştırarak görsel imajlar oluşturmasıyla açıklanabilir. Aynı zamanda, deney grubunun puan ortalamasında gözlenen artış, araştırmanın hipotezine uygun olarak ortaya çıkmış bir artış olarak değerlendirilebilir.

Uygulama sonrasında, toplam yapı bilgisi kazanımları bakımından anlamlı bir farkın olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çift yönlü varyans (ANOVA) analizinin sonuçları Tablo 3.5’te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Deney ve Kontrol Grubunun Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

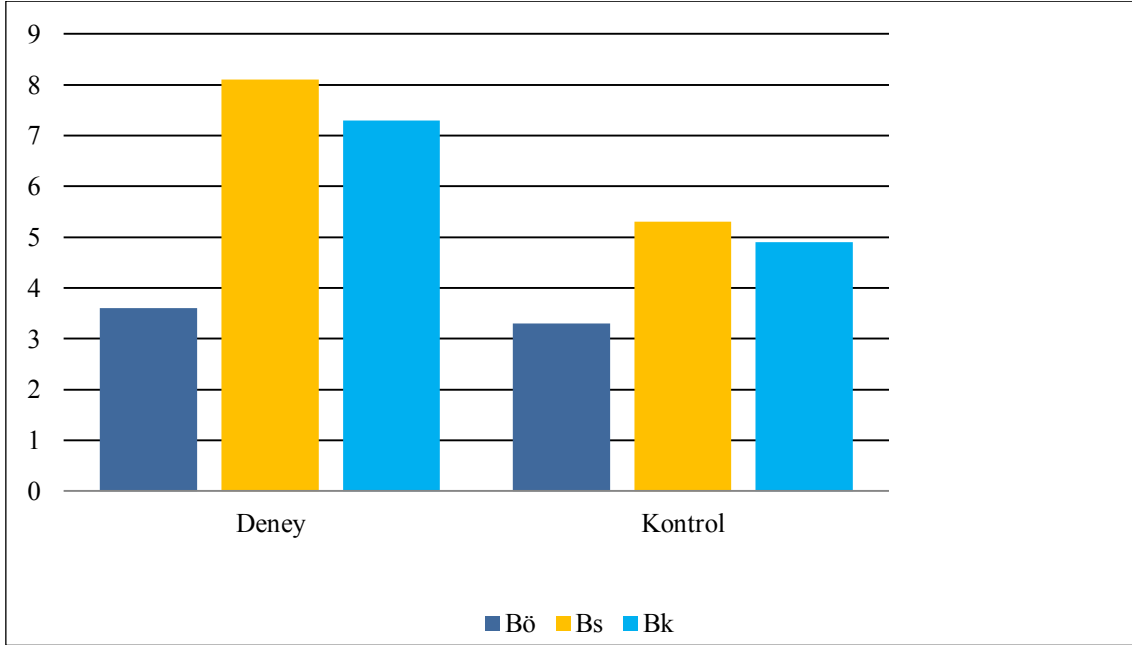
	\bar{X}	<i>Ss.</i>	<i>n</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Başarı ön test	3.39	1.04	150	270.18*	0.000
Başarı son test	6.73	1.93	150		
Kalıcılık testi	6.12	1.53	150		

*($p<.05$)

Tekrarlı ölçümler ANOVA testi tablosunda görüldüğü gibi başarı ön test, son test ve kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($p < 0.05$). Ön test, son test ve kalıcılık testinin anlamlı farklılık gösterdiği, ön test toplam yapı bilgisi kazanımlarına ilişkin başarı puanlarının düşük olduğu, son test ve kalıcılık testine ilişkin başarı

puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Puan ortalamaları incelendiğinde en düşük ortalamaya ön testin sahip olduğu, en yüksek ortalamanın ise son teste ait olduğu görülmektedir.

Grafik 3.1’de deney ve kontrol grubunun toplam yapı bilgisi kazanımlarının ön test, son test ve kalıcılık testi başarı puanlarındaki artış miktarı gösterilmiştir.

Grafik 3.1. Deney ve Kontrol Grubunun Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Erişi Puanlarındaki Artış Miktarı

Grafik incelendiğinde yukarıdaki sonuçlara paralel bir biçimde en düşük ortalamaya ön testin sahip olduğu, en yüksek ortalamanın ise son teste ait olduğu görülmektedir. Deney grubu katılımcıların her üç teste ilişkin puanlarının kontrol grubundan yüksek olması ise göze çarpan bir diğer sonuçtur. Ortaya çıkan ön test puanındaki grafiksel farklılık istatistiksel anlamda gruplar arasında anlamlı bir farklılığa neden olmadığını grupların ön-test başarı düzeyleri homojen bir görünüm içerdiğini başarı ön test tablosunda elde edilen veriler ışığında görmekteyiz.

Ön testte deney grubu puan ortalaması 3.64, kontrol grubu puan ortalaması ise 3.34'tür. Son testte karikatür destekli eğitim-öğretimin uygulandığı deney grubunun ortalama puanının 8.14, mevcut öğretim programının uygulandığı kontrol grubunun ortalama puanının ise 5.32 olduğu görülmektedir. Kalıcılık testinde ise deney grubu ortalama puanı 7.33, kontrol grubu ortalama puanı ise 4.92 dir. Ön testte deney grubunun ortalama puanı kontrol grubu ortalama puanına yakın olmasına rağmen son testte ve kalıcılık testinde deney grubu, kontrol grubundan daha yüksek ortalama puana sahiptir. Bu durum, deney grubuna karikatür destekli öğretimin, kontrol grubuna ise mevcut öğretim programının uygulanmasıyla açıklanabilir. Son test ve kalıcılık testlerindeki ortalamaların istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde deney grubunun lehine çıkması araştırmada kullanılan karikatür destekli öğretimin sosyal bilgiler dersi yapı bilgisi başarısına katkılar sağladığı söylenebilir.

3.3. Deney ve Kontrol Grubuna Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Karikatür destekli öğretim yapılan deney grubu ile mevcut öğretim programının uygulandığı kontrol grubunun uygulama öncesinde ve sonrasında Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında meydana gelen değişiklik Tablo 3.6 ve 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Deney ve Kontrol Gruplarının Derse Karşı Tutum Ön Test Dağılımı

	<i>Grup</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Tutum ön test</i>	Kontrol	75	2.84	.31	-0.99	0.921
	Deney	75	2.84	.37		

Tablo 3.6'da uygulamaya katılan öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine yönelik tutum ölçeği ön puanları ortalamalarının deney ve kontrol değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda deney ve kontrol grupları arasında tutum ön test puanları bakımından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları incelendiğinde her iki grubun ortalamasının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

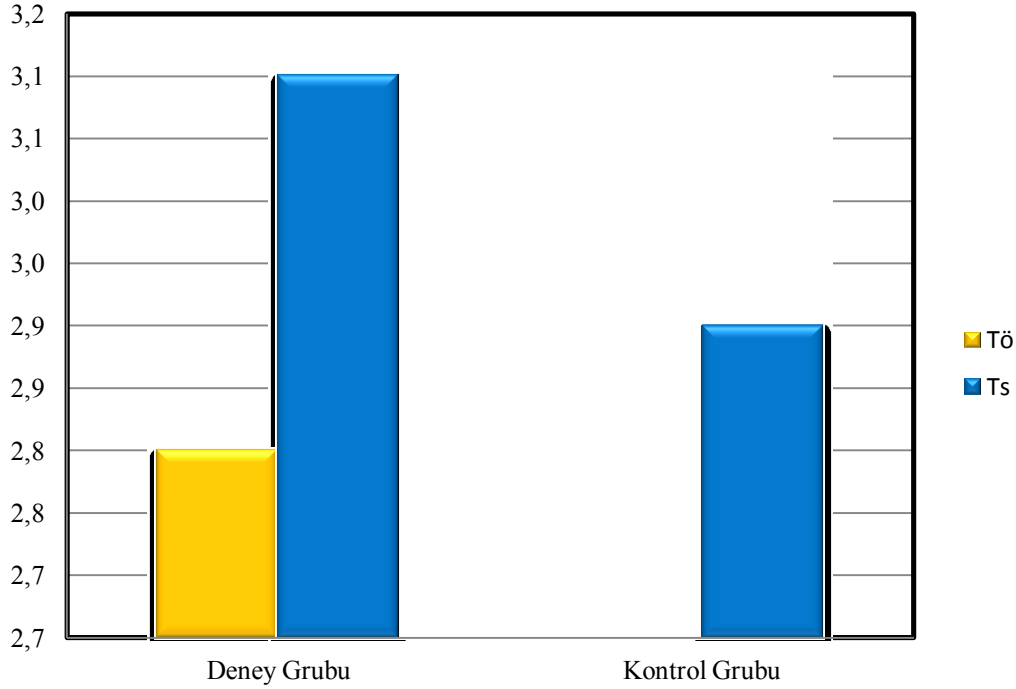
Tablo 3.7. Deney ve Kontrol Gruplarının Derse Karşı Tutum Son Test Dağılımı

	<i>Grup</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Tutum son test</i>	Kontrol	75	2.91	0.25	-2.24	0.027
	Deney	75	3.13	0.80		

Sosyal Bilgiler Dersine yönelik tutum ölçeğinin son uygulamasında deney ve kontrol grubu ortalama puanlarının anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir ($t=-2.24$; $p=0.027<0.05$). Deney grubu öğrencilerin son tutum puanları, kontrol grubu öğrencilerin son tutum puanlarından yüksektir. Elde edilen bulguya bağlı olarak, karikatür destekli ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına yönelik konu ve kavramların öğretiminin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum düzeyini olumlu yönde etkilediği söylenebilir (Tablo 3.7).

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'nin ön uygulamasında birbirine yakın puanlar aldığı, fakat Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'nin son uygulamasında deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerinden daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Bu durum, karikatürlerin tutum üzerindeki etkisi olarak açıklanabilir.

Deney ve kontrol gruplarının tutum ön test ve son test uygulamalarının sonuçları aşağıda Grafik 3.2'de gösterilmiştir.

Grafik 3.2. Deney ve Kontrol Grubunun Derse Karşı Tutumları Arasındaki Fark

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Karikatürün sosyal bilgiler dersinde kullanımının erişme göre değerlendirilmesi isimli bu nicel çalışmada aşağıda verilen sonuçlara ulaşılmıştır:

- Deney ve kontrol grubunun ön test, son test ve kalıcılık yapı bilgisi başarı testi puan ortalamaları incelendiğinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön testte birbirine yakın puanlar aldığı görülmektedir. Son testte ve kalıcılık testinde ise deney grubu öğrencilerinin puan ortalamasının, kontrol grubu öğrencilerinin puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, deney grubunun kontrol grubundan daha yüksek düzeyde kazanımlara ulaştığını gösterir. Bununla birlikte hem son testte hem de kalıcılık testinde deney grubunun kontrol grubundan daha yüksek puan alması, deney grubuna uygulanan karikatür destekli eğitim-öğretimin bilgileri zihinde yapılandırması, bütünleştirilmesi ve öğrenilenin tekrarlanması kolaylaştırarak görsel imajlar oluşturmasıyla açıklanabilir.
- Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin başarı testine ilişkin son test puanları, ön test puanlarına göre anlamlı derecede yüksektir. Bu durum hem deney hem de kontrol grubunda benzerlik gösterir. Deney grubunda son test puanlarının ön test puanlarından yüksek olması öğretim programında uygulanan etkinliklerle beraber karikatüre yönelik etkinliklerin kullanılması da etkili olmuştur. Çünkü deney grubunun son test puan ortalamasının, kontrol grubundan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kontrol grubunun son test puanlarının ön test puanlarından yüksek olması öğretim programında uygulanan etkinliklerden kaynaklanmaktadır. Uygulanan etkinlikler sonucu, kontrol grubunun son test puanlarının ön test puanlarında daha yüksek olmasını sağlasa da, karikatür destekli dersin işlendiği deney grubunun, son test puanları kadar yüksek olmadığı tespit edilmiştir.

- Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin ön uygulamasında deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte, Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin son uygulamasında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin puan ortalamalarının anlamlı bir fark gösterdiği görülmüştür. Deney grubu öğrencilerin son tutum puanları, kontrol grubu öğrencilerin son tutum puanlarından yüksektir. Bu durum, karikatür destekli öğretimin, Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumu, olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Kontrol grubu tutum ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Kontrol grubundaki katılımcılara ilişkin, ön test ve son test puan ortalamaları incelendiğinde, ortalamaların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum karikatür destekli öğretim etkinliklerinin, uygulanmadan dersin işlendiği, kontrol grubundaki öğrencilerin ön tutum ortalamalarına göre son tutumlarında bir değişiklik olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bilindiği üzere öğrenmede temel olan öğrencinin aktif olmasıdır. Öğrenmenin etkin şekilde gerçekleşebilmesi öğrencinin öğrenmeyi öğrenmesine bağlıdır. Öğrenmeyi öğrenme, öğrencinin öğrenme sürecini kendisinin kontrol etmesini ve sorumlu olmasını gerektirmektedir. Böylece öğrenci neyi, nerede, nasıl ve niçin öğreneceğini bilmekte ve değerlendirmeyi yönetebilmektedir. Böylece kendi öğrenmesinden kendisi sorumlu olmaktadır. Yapılandırmacı kuram açısından değerlendirildiğinde; karikatürlerin öğrenciyi aktif kıldığı, öğrenenleri düşünmeye ve sorgulamaya sevk ettiği için alternatif yöntem olarak kullanılabilceğini araştırmacı yapmış olduğu uygulamayla ortaya koymuştur. Kuşkusuz, karikatür destekli Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci, karikatürü nerde, nasıl ve hangi amaçla kullanacağını bilmesi, karikatürden elde edeceği öğrenmenin niteliğini arttıracaktır. Hazırlanarak kendisine dağıtılan karikatürün hangi amaçla kullanılacağını bilen, bu amaç doğrultusunda ilerleyip derse aktif olarak katılan birey, öğrenme sürecinde bireyin aktifliğini temele alan yapılandırmacı eğitimin hedef aldığı öğrenci profili ile benzerlik göstermektedir. Bu durum Akpınar (2010)'ın "Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmenin, Öğrencinin ve Velinin Rolü" isimli çalışmasında belirttiği yapılandırmacı eğitimin özellikleri, karikatürün Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasıyla birlikte, öğrencinin sürece aktif olarak katılmasının sağlanması yapılandırmacı eğitim ile benzerlik gösterir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, işledikleri konular ile ilgili öğrenci katılımına dayalı etkinliklere daha fazla yer vererek, öğrencinin anlamlı ve kalıcı öğrenmesine katkı sağlayabilirler.

Yapılan bu çalışma sayesinde, öğrencilerin konu ile ilgili zihinsel anlamda karıştırdığı kavramları kullanılan kavram karikatürleri sayesinde daha iyi ayırt edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın uygulanışı aşamasında eğitim kademesinin kazanımlarından biri olan "Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar." kazanımına yönelik etkinlikler ile ders işlenirken, öğrencilerin kazanıma yönelik paralel, ekvator, meridyen, boylam gibi kavramları birbirine karıştırdığı ortaya çıkmıştır. Yapılan uygulama sonucunda bu sorun ortadan kaldırılmıştır. Çalışmada elde edilen bu sonuç Seçgin,

Yalvaç ve Çetin (2010)'nin "İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Karikatürler Aracılığıyla Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları" isimli çalışmalarında ulaştıkları, karikatürlerin öğrencilerin kavramları birbirinden ayırt ederek öğrenmelerinde önemli bir etkisi vardır, sonucu ile paralellik göstermektedir.

Çalışmada, İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki kazanımların karikatür destekli öğretim ile mevcut programa göre verilen öğretim arasında öğrenci başarı düzeyi açısından anlamlı bir farkın olup olmadığını araştırmacı deney ve kontrol gruplarını dikkate alarak bir takım deneysel işlemler yapmıştır. Çalışmada, ön test ve son test uygulaması yapılarak karikatür destekli öğretimin uygulandığı deney grubu ile mevcut öğretim programına göre eğitimin yapıldığı kontrol grubunun başarı düzeyi ile ilgili veriler elde edilmiştir.

Araştırmada, hem deney hem de kontrol grubuna uyguladığı ön testte iki grup arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığına, son testte ise deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucuna varılmıştır. Uygulanan ön testte gruplar arasında istatistiksel bir farkta rastlanmaması grupların başarı düzeyleri bakımından homojen olduklarının göstergesidir. Son testte gruplar arasında oluşan başarı farkı, karikatürün ders işleme sürecindeki etkisini ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın bu bulguları, Akkaya (2011)'nin, Oruç (2006)'un, Özüredi (2009)'nin, Üner (2009)'in, Burhan (2008)'in, Özalp (2006)'in ve Durualp (2006)'in yaptıkları çalışmalarda elde ettikleri bulgular ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Ayrıca çalışmada elde edilen bu sonuç, Kabapınar (2005)'in 4 ve 5. sınıflarda "Madde ve Isı" ünitesinin öğretimi, Durmaz (2007)'in 8. sınıflarda "Mitoz-Mayoz Hücre Bölünmeleri" konusunun öğretimi, Akgül ve Kalın (2010)'in 6. sınıflarda "Maddenin Tanecikli Yapısı" ünitesinin öğretimi, Gölge ve Saraçoğlu (2012)'nin Fen ve Teknoloji dersi "Işık ve Ses" ünitesinin öğretiminde, kavram karikatürlerinin kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi isimli çalışmalarında, kavram karikatürleriyle yapılan öğretim, geleneksel yöntemle öğretim arasında, kavram karikatürleri ile yapılan öğretim lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar, Kabapınar, Durmaz, Akgül, Kalın, Gölge ve Saraçoğlu tarafından yapılan araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca bu sonuçlar bütüncül bir biçimde değerlendirildiğinde, çeşitli konu alanlarında ele alınan karikatür destekli öğretimlerin ya da uygulamaların öğretimde önemli yararlar sağladığı ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada, deney ve kontrol grubuna uygulanan kalıcılık testinde elde edilen bulgulardan hareketle, deney grubunun kalıcılık testinde elde ettiği başarı düzeyinin kontrol grubunun başarı düzeyinden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kalıcılık testi uygulamaları sonucunda gruplar arasında oluşan bu fark, bireyin bilgiyi zihne yerleştirmede, gerektiğinde geri getirip kullanmada, görsel öğelerin (karikatür vb.) önemini ortaya çıkarmaktadır. Çalışmada elde edilen bu bulgu Akaya (2011)'nin "Karikatürlerle dilbilgisi öğretimi" isimli çalışmasında, "Deney grubu ile kontrol grubuna uygulanan kalıcılık testinde deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır." şeklinde elde ettiği bulgu ile örtüşmektedir. Karikatür gibi görsel öğeler uzun süreli bellekte uzun süre depolanması kolay olmayan soyut konu ve kavramların somutlaştırılmasına katkı sağlayarak, uzun süre hatırlanmasını, gerektiğinde geri getirilip kullanılmasını kolaylaştırabilir.

Çalışmada karikatürün Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının öğrenci başarısına olan etkisini belirlemek amacı ile deney ve kontrol grubuna uygulanmış olan ön test, son test ve kalıcılık testi sonucu elde edilen bulgulardan

hareketle karikatür destekli eğitimin uygulandığı deney grubunun başarısının, normal öğretim etkinlikleri ile eğitimin yapıldığı kontrol grubunun başarısından daha yüksek olduğu elde edilen bulgularla tespit edilmiştir. Çalışmada deney grubu lehine elde edilen bu farkın oluşmasında, deney grubuna, kazanımlara yönelik olarak hazırlanan karikatürlerle dersin işlenmesi etkili olduğu söylenebilir. Sosyal Bilgiler dersinde dersin işleniş sırasında hazırlanan karikatürlerin, araştırmacının rehberliği doğrultusunda öğrenciler tarafından kullanılması ile deney grubunu oluşturan öğrencilerin başarı düzeylerini arttırdığı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bu sonuç, Akkaya (2011)'nin, Oruç (2006)'un, Özüredi (2009)'nin, Üner (2009)'in, Burhan (2008)'nin, Durmaz (2007)'in, Kabapınar (2005)'in, Yoong (2001)'un, Palacios ve Gonzales (2005)' in, Durualp (2006)'in, Chin ve Teou (2009)'nun, Durmaz (2007)'in, Stephenson ve Warwick (2002)'in, Avşar (2007)'in ve Kılınç (2006)'in, Zigler, Levine ve Goulde (1981), Steele (1998), Berk (1996) gibi mizah ve mizah ürünlerinin (karikatür), eğitim-öğretim süreçlerine katkılarını araştıran araştırmacıların yaptığı çalışmalarında da elde ettiği bulgular bu çalışmada elde edilen bulgularla doğru orantılıdır. Anılan araştırmacıların elde ettiği bulgular karikatürün kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etki yaptığı gibi duyuşsal süreçlerini olumlu etkilediğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlarla yapılan araştırmada elde edilen bulguların birbirini destekler olması özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde karikatür kullanımının akademik başarıyı etkileyeceğini göstermektedir.

Yapılan bu çalışmada, deney grubu ile kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında ön test ve son test puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farkın olup olmaması çalışmanın bir alt problemine ilişkin bulgulardır. Ön test verileri incelendiğinde deney grubu ile kontrol grubu arasında bir farkın olmadığı; ancak son test verilerine bakıldığında deney grubu lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu veriler Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin derse karşı olan ilgi ve tutum düzeylerini olumlu yönde etkilediğinin göstergesidir. Ortaya çıkan bu sonuç, Steele (2000), Berk (1996), Rainsberger (1994), Oruç (2006), Akkaya (2011), gibi mizah ve karikatür kullanımının strese ve kaygıya etkisini araştıran çalışmalarıyla da paralel olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalarda mizah ve karikatür kullanımı sayesinde okulda stres durumları ve sınıf atmosferinin olumlu yönde değiştiği kaydedilmiştir. Bu çalışmada da elde edilen tutum değişikliğinin olumlu yönde olması öğretimde karikatür kullanımının tutumlara olumlu etki yaptığını göstermektedir. Elde edilen bu bulgulardan hareketle Sosyal Bilgiler dersinde karikatür gibi canlı, öğrencinin birden çok duyusuna hitap edecek materyallerin kullanılması öğrencilerin derse karşı ilgi ve tutumunu olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmaktadır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersinde soyut olan kavram ve konuların fazla olması bu sonucu destekleyici en önemli sebeptir.

5.ÖNERİLER

Bu araştırmada, elde edilen sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

- İlköğretim Sosyal Bilgiler ders programında mizah unsurlarından karikatüre daha çok yer verilerek bu durumun ders kitaplarına yansıtılması faydalı olabilir.

- Sosyal Bilgiler dersine yönelik olan bütün becerilerin kazandırılmasında karikatürlere yer verilmelidir. Çünkü karikatürler kazandırılması zor ve anlaşılması güç olan becerileri öğrenciye aktarmada eğlendirici ve öğretici yönü ile, olumlu bir yönde bir etkide bulunabilir.
- Sosyal Bilgiler etkinlik kitaplarında ve ders kitaplarında çeşitli karikatürler tespit edilmişken, öğrencilerden alınan yanıtlara göre öğretmenlerin bunları derslerde kullanmadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle, Sosyal Bilgiler öğrenme alanında akademik başarıyı ve tutumu olumlu yönde etkileyen karikatürlere ilköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer verilmekle beraber öğretmenlere, bunları kullanmaları gerekliliği anlatılarak katkı sağlanabilir.
- Sosyal Bilgiler eğitimini geliştirmeye yönelik etkinlikler, karikatür gibi hem mizah hem de düşünce boyutu olan görsellerle desteklenmelidir. Böylelikle, Sosyal Bilgiler dersi kazanımları, daha fazla duyunun eğitim-öğretim ortamına katılmasıyla gerçekleşmesi sağlanabilir.
- İlköğretim Sosyal Bilgiler derslerine giren öğretmenlerin derse ait herhangi bir konunun sunumunda klasik yöntemlerden ziyade öğrencileri daha aktif hale getirecek, yapılandırmacı yaklaşım ilkelerine uygun karikatür etkinlikleri yaptırılmalıdır. Bu etkinlikler dersin öğretmeni tarafından önceden hazırlanıp sınıfta öğrencilere dağıtılabileceği gibi, işlenen konu ile ilgili öğrencilerden de istenilebilir.
- Özellikle derslerde kullanmak amacı ile karikatür ürünlerinin yer aldığı ve işlendiği yardımcı materyal kitaplar hazırlanabilir.
- Sosyal Bilgiler dersinde yer alan, soyut ve anlaşılması güç olan kazanımların aktarılmasında, kazanımın somut ve daha net bir şekilde anlaşılmasını sağlamak amacı ile karikatürlerden faydalanılabilir.
- Karikatürün hem eğlendirici hem de öğretici özelliğinden faydalanılarak, öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasını engelleyen karikatür etkinliklerine yer verilmelidir. Bu etkinlikler öğrencilerin derse olan bakış açısını da olumlu yönde etkileyebilir.
- Mizahın ve mizahı oluşturan öğelerin (fıkra, karikatür gibi) öğrencilerin öğrenme ortamındaki aktifliğini ifade eden, kazandırılmak istenileni bu öğeler sayesinde ne düzeyde anladığını gösteren araştırma verileri, örnek çalışmalar ilgili kurumlar tarafında öğretmenlere paneller, sempozyumlar vb. etkinliklerle verilebilir.
- Eğitim-öğretim sürecinde karikatür, “öğrenciye görelilik” ilkesine göre kullanılmalıdır. Bu ilkeyi dikkate almadan hazırlanıp kullanılacak olan karikatürler öğrenciler için hiçbir şey ifade etmeyebilir.
- Çalışma esnasında MEB Talim ve Terbiye Kuruluyla, Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü aracılığıyla iletişime geçilmiş olup ders kitaplarındaki karikatür eksikliğine vurgu yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilgili birim temsilcileri, bu alanda yapılmış olan çalışmaların sonuçlarını değerlendirerek ders kitaplarını yeniden hazırlayabilirler.
- Ders esnasında kullanılan karikatürlerden bazıları öğrencilerin derse olan ilgisini dikkatini dağıtabilir. Bu durumun ortaya çıkmaması için derste kullanılacak karikatürler konu ile ilgili görsel zenginlikle beraber öğrenciyi eğlendirecek konu ile ilgili ifadeler de içermelidir. Kullanılacak karikatürlerin bu özellikleri taşıyıp taşımadığına dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. (2011). "Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi." Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akpınar, B. (2010). Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmenin, Öğrencinin ve Velinin Rolü. *Eğitim Bir Sen Dergisi*, 16, 16-20.
- Aksoy, B., Karatekin, K., Kuş, Z. ve Sönmez, Ö.F., (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi. Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Elazığ.
- Altun, A. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımı. R. Turan, A.M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni yaklaşımlar I. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Aşıcıoğlu, E. (2001). Yazısız Karikatürlerin Grafik Sanatındaki Yeri, Yazısız Karikatür Uygulamaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avşar, S. (2007). Tarih Öğretiminde Karikatür İmgesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Berk, R. A. (1996). Student ratings of 10 strategies for using humor in college. *Teaching. Journal On Excellence in College Teaching*, 7 (3), 71-92.
- Burhan, Y. (2008). Asit ve baz kavramlarına yönelik karikatür destekli çalışma yapılarının geliştirilmesi ve uygulanması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Chin, C. & Teou, L. Y. (2009). Using concept cartoons in formative assessment: scaffolding students' argumentation. *International Journal of Science Education*, 31(10), 1307-1332.
- Demir, S.B. & Akengin, H. (2010). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Olarak Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *E-international Journal of Educational Research*, 1 (1), 26-40.
- Durmaz, B. (2007). Yapılandırıcı fen öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrencilerin başarıları ve duyuşsal özelliklerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Durualp, E. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür kullanımı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Efe, H. (2005). Karikatür ve Eğitim. İzmir: Etki Yayınları.
- Ekiz, D. (2004). Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gölgeli, D. & Saraçoğlu, S. (2012). Fen ve Teknoloji Dersi nitesinin Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 113-124.
- Heinzelmann, T. (2004). Osmanlı Karikatüründe Balkan Sorunu. 1908-1914. (Çev. T. Noyan) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Heitzmann, W.R. (1998). The Power of Political Cartoons in Teaching History. Occasional Paper. National Council for History Education, 1998 (ED 425 108).
- Hünerli, S. (1993). Türkiye'de Gazete Karikatürünün Durumu ve Siyasi Karikatürün Söylemi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- İnel, D., Balım, A.G. ve Evrekli, E. (2009). Fen ve Teknoloji Öğretiminde Kavram Karikatürü-Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Balıkesir: Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, (EFMED)*, 3 (1), 1-16.
- Kabapınar, F. (2005). Yapılandırmacı Öğrenme Sürecine Katkıları Açısından Fen Derslerinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak Kavram Karikatürleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5 (1), 101-146.
- Kaptan, S.(1991). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılınc, A. (2008). Öğretimde mizahi kavramaya dayalı bir materyal geliştirme çalışması: Bilim karikatürleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılınc, K. (2006). Tarih Öğretiminde Karikatür Materyalinin kullanımının öğrenci başarısına etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçoğlu, E. (2013). 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Erişiyeye Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Köseoğlu, M. (2009). Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımını eleştirel düşünmeye etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Oruç, Ş. (2006). "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah." Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özalp, I. (2006). Karikatür tekniğinin fen ve çevre eğitiminde kullanılabilirliği üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Özer, A. (1994). İletişimin çizgi dili karikatür. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özşahin, E. (2009). Karikatürlerle coğrafya öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 20, 101-122.
- Özüredi, Ö. (2009). Kavram karikatürlerinin ilköğretim 7. sınıf fen ve teknoloji dersi, insan ve çevre ünitesinde yer alan "besin zinciri" konusunda öğrenci başarısı üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Palacios, F. J.P. & González, J.M.V. (2005). The teaching of physics and cartoons: can they be interrelated in secondary education?, *International Journal of Science Education*, 27 (14), 1647-1670.
- Rainsberger, C.(1994). Reducing Stress And Tension In The Classroom Through The Use Of Humor. ERIC ED: 374101. Virginia.
- Rule, A.C., Sallis, D.A., and Donaldson, J.A. (2008). Humorous Cartoons Made By Preservice Teachers For Teaching Science Concepts To Elementary Students: Process And Product. Annual Graduate Student Research Symposium (Apr 7) Cederfalls.
- Seçgin, F., Yalvaç, G. & Turhan, Ç. (2010). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Karikatürler Aracılığıyla Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları, International Conference on New Trends in Education and Their Implications 11-13 November, Antalya-Turkey ISBN: 978 605 364 104 9.
- Steele, K. E. (1998). The Positive and negative effects of the use of humor classroom setting. Unpublished Master Thesis, Salem Teikyo University The Faculty Of The Master Of Art.
- Stephenson, P. & Warwick, P. (2002). Using concept cartoons to support progression in students' understanding of light. *Physics Education*, 37(2), 135-141.

Temel Britannica (1993). İstanbul: Anı Yayıncılık A. Ş. Cilt 7.

Uslu, H. (2005). Karikatür Kullanımı Keşke Bütün Derslerde Yaygınlaştırılsa. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, 275, 81-82.

Üner, Ü. (2009). İlköğretim okullarında karikatürle öğrenmenin öğrencilerin başarıları ve tutumları üzerindeki etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yoong, W. K.(2001). "Mathematics Cartoons and Mathematics Attitudes" *Studies in Education*, 6, pp. 69-80.

Zigler E., Levine J. & Gould L. (1981). Cognitive processes in the development of children's appreciation of humor. *Child Development*, (52), 955-971.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

This study has been conducted to assess the use of cartoons in social sciences classes according to the access, and has been applied with the participation of 6th Grade students of Primary School (Secondary School), who constitutes the universe and sampling of the study. In the study, social sciences classes success and attitudes scales have been used to determine the efficiency of using cartoons in social sciences classes.

Method

The Quantitative Study Methods have been used in the study, and the Experimental Design, which consisted of Pre-Test and Post-Test Control Groups, which were proper for the sub-purposes of the study. There are two groups in this method as the Study Group and the Control Group, which are assigned with Unbiased Assignment Method in the Pre-Test and Post-Test Group Model. In both groups measurements have been made before and after the experimental process. The cartoon-assisted teaching was applied to the Study Group for 8 weeks, and the existing teaching program was applied to the Control Group. The teacher of these two groups is the same person. In this context, no changes were made in the teaching process in the Control Group. Before and after the application, the "Attitude Scale for Social Sciences Classes" was applied to the Study and Control Groups, and the Permanency Test was applied 4 weeks after the application was terminated. The groups in this study were assigned as the Study and Control Group naturally. Both groups were given the Pre-test at the same time. Then, the experimental application was applied to the Study Group, and no experimental trials were applied to the Control Group.

Findings (Results)

The following results have been obtained in this quantitative study, in which the use of cartoons in Social Sciences Classes has been assessed.

- When the averages of the Pre-Test, Post-Test and Permanency Structure Success Test Points of the Study and Control Groups are examined it is observed that the Study and Control Groups have received points that are close to each other in the Pre-Test. In the Post-test and Permanency tests, on

the other hand, the averages of the students of the Study Group are higher than those of the Control Group.

- It has been concluded that there is a significant difference between the Pre-Test and Post-Test success points of the students who constituted the Study Group. The Post-Test points of the students in success test are significantly higher than those of Pre-Test points. This situation shows similarity both in the Study Group and in the Control Group. The activities of the current curriculum together with the cartoons being used in classes have been influential in the Post-Test points in the Study Group being higher than the Pre-Test points. Because, it has been revealed that the Post-Test average points of the Study Group are higher than those of the Control Group. The Post-Test points of the Control Group being high than the Pre-Test points stems from the activities applied in the education program. Although the activities have applied ensured that the Post-Test points of the Control Group are higher than the Pre-Test points, it has been determined that it is not so high as the Study Group, where cartoon-supported classes were taught.
- No significant differences have been detected in the pre-application of the "Attitude Scale for Social Sciences Classes" between the Study and Control Group. On the other hand, it has been observed that there is a significant difference between the Study Group and the Control Group in terms of the average points in the last application of the "Attitude Scale for Social Sciences Classes".

Conclusion and Discussion

It has been determined in the study that there are not significant differences between the two groups in terms of the Pre-Test values, which was applied to both groups, and there is a significant difference in the Post-Test values in favor of the Study Group. In the Pre-test, there have not been any statistically significant differences being detected shows that the groups are homogenous in terms of the success levels. In the Post-Test, the difference in terms of the success levels has revealed that cartoons have an influence in the process of teaching classes. These findings of the study coincide greatly with the studies conducted by Akkaya (2011), Oruç (2006), Özüredi (2009), Üner (2009), Burhan (2008), Özalp (2006) and Durualp (2006). In addition, in previous studies conducted by Kabapınar (2005) on teaching "Matter and Heat" at 4th and 5th Grades; Durmaz (2007) on teaching "Mitosis-Meiosis Cell Divisions" at 8th Grades; Akgül and Kalın (2010) on teaching "The Particle Structure of the Matter" at 6th Grades; Gölgeli and Saraçoğlu (2012) on teaching "Light and Sound" in Science and Technology classes, it was reported that the influence of using concept cartoons on academic success levels had positive differences in favor of the concept cartoons. The results obtained in the study support the results of the studies conducted by Kabapınar, Durmaz, Akgül, Kalın, Gölgeli and Saraçoğlu. In addition, when these results are assessed in a holistic manner, it is observed that cartoon-supported teaching or applications bring important benefits with them in various subjects.

In the study, based on the findings obtained from the permanency test applied to the Study and Control Groups, it has been revealed that the success levels of the Study Group obtained in the Permanency test were higher than those of the Control Group. This difference which is observed in the results between the groups in Permanency Test has revealed the importance of the visual objects (cartoons etc.) in making the information permanent in the minds of the individuals and in recalling and using it. This finding obtained in the study coincide with the finding "There is a significant difference between the Study Group and Control Group in favor of the Study Group" reported in the study conducted by Akaya (2011) with the title "Teaching Grammar with Cartoons". Visual elements like cartoons contribute to the concretization of the abstract concepts and subjects in the long-term memory and enable this information to be remembered for a longtime and use it when needed.

In the study, based on the findings obtained in the Pre-Test and Post-Test applied to the Study and Control Group in terms of using cartoons in social sciences classes, it has been determined that the success levels of the Study Group which receive cartoon-assisted teaching were higher than those of the Control Group which received normal education program. It is possible to claim that the classes being taught with cartoons have been influential in obtaining this difference which is in favor of the Study Group. It has been determined that the cartoons which were used in Social Sciences classes with the supervising of the author of the study increased the success levels of the students in the Study group. This result obtained in the study is in direct proportion with the results reported by the authors in their studies such as Akkaya (2011), Oruç (2006), Özüredi (2009), Üner (2009), Burhan (2008), Durmaz (2007), Kabapınar (2005), Yoong (2001), Palacios and Gonzales (2005), Durualp (2006), Chin and Teou (2009), Durmaz (2007), Stephenson and Warwick (2002), Avşar (2007) and Kılınç (2006), Zigler, Levine and Goulde (1981), Steele (1998), Berk (1996), who investigated the contribution of humor and humorous elements (cartoons) to the educational processes. The results reported by the aforementioned authors have revealed that the use of cartoons influenced the academic success levels of students and also influenced their affective processes. These results and the results obtained in our study supporting each other show that the use of cartoons especially in Social Sciences classes will influence the academic success of students.

In this study, whether there is a significant difference between the attitudes of the students who constitute the Study and Control Groups in terms of their Pre-Test and Post-test average points are related with the sub-problem of the study. When the Pre-Test data are examined it is observed that there are no differences between the Study and Control Group; however, in the Post-Test data, there is a significant difference in favor of the Study group. These data show that the use of cartoons in Social Sciences classes influences the attitudes of students and their interest in the subjects. It is possible to claim that this result are parallel to the results of the studies conducted by Steele (2000), Berk (1996), Rainsberger (1994), Oruç (2006), Akkaya (2011), who conducted studies to examine the influence of the use of humor and cartoons on stress and anxiety of students.